

Spisje

in podlaga spisovnemu pouku v I. oddelku zgornje skupine.

Nadaljevaje razprave o pripravi dobre podlage spisovnemu pouku,*¹) pričnem tudi v tem oddelku z obravnavo berilnih sestavkov.

Kot učno knjigo rabim „Drugo berilo in slovnica za občne ljudske šole“.

Naloga berilnih sestavkov je gotovo ista, kakor v II. oddelku spodnje skupine, zato je pa tudi postopanje isto, samo z večjimi zahtevami.

Kakor sem že omenil, seznamimo učenca najprej z glavno vsebino berilnega sestavka. Z vprašanji se potem prepričamo, v koliko si je vsebino zapomnil in v koliko mu je jasna. Učenec tega oddelka naj pa zna vsebino tudi brez vprašanj povedati t. j. prosto. V ta namen moramo imeti vedno nekako dosledno postopanje, n. pr.: pri živalih opišemo najprej glavo, potem vrat, truplo, noge itd., pri rastlinah korenine, deblo, veje, liste itd. Tako dispozicijo si učenec zapomni in mu služi kot nekaka vprašanja, katera si seveda sam stavi.

Tudi drugačna vsebina berilnih sestavkov naj se vedno priprosto, pregledno, učencu primerno razvrsti; dispozicija vsake podane tvarine bodi jasna učencu.

Največ obravnavamo berilne sestavke z zemljepisno, zgodovinsko in naravopisno vsebino, katero razpravljamo v pol uri, določeni dotični realiji.

Realije so največje važnosti za spisovni pouk, brez njih ni uspešnega jezikovnega oziroma spisovnega pouka. One dajo pri pravem postopanju jasne nazore, predstave, pojme in sklepe, vzbujajo fantazijo, krepčajo spomin, pomnože učencu zaklad besed ter ga store spretnega v govoru in pisavi.

Oglejmo si zemljepisje!

Da si učenec pridobi pri zemljepisji jasne nazore, predstave, pojme in sklepe, da se mu vzbuja fantazija, mora biti zem-

ljepisni pouk nazoren. V ta namen podamo učencu v natanko opazovanje najprej to, kar mu je najbližje. Spoznavanje domačije (rojstnega kraja) bodi prvi zemljepisni pouk.

Tu dobi pojem o vasi (trgu, mestu), vrtu, gozdu, dolini, gori, planoti, otoku, sploh o površji zemlje, o stanovih, o prizorih na nebu itd. Od tega znanega gremo potem k tujemu, od bližnjega k daljnemu.

Sè sestavljanjem in primerjanjem znanega dobi pojem o tujem in daljnem.

Hiša k hiši da vas, vas k vasi trg, trg k trgu mesto, gora k gori gorovja itd. Znana vas bodi mera drugi vasi ali trgu, trg trgu ali mestu, mesto drugemu mestu, gora gori itd. Domača občina bodi mera daljnemu svetu (okraju, okraj deželi, dežela državi itd.), oddaljenost dveh znanih krajev bodi dolgotna mera bolj oddaljenim.

Kar si ogleđamo, upodobimo, iz upodobljenega naj se učenec vadi sklepati, kako je resnično v naravi. Učenec naj mnogo govori v pravilnih in popolnih stavkih, da si pomnoži spretnost v govoru tudi pri zemljepisnem pouku.

Prestopimo k zgodovini!

Zgodovina posebno pospešuje prosto pripovedovanje

Tu ima učitelj priložnost s predavanjem učencu dati vzgled, kako se prosto pripoveduje; brez dobrega vzgleda učiteljevega se učenec težko privadi prostemu pripovedovanju.

Predavanje naj se vrši v krepkih stavkih, snov mora biti logično in razvidno razvrstena. Učitelj naj si vselej sestavi dispozicijo, po kateri (pozneje) napeljuje učenca k pismeni vaji; dispozicijo naj si učenec sam išče iz podane tvarine.

Da tudi zgodovina pospešuje mišljenje, krepki spomin in vzbuja fantazijo, mi ni treba omenjati.

*¹) Glej „Učit. Tov.“ št. 6.

Prirodopisje vadi učenca gledati in opazovati in je vsled tega pripomoček spisovnemu pouku.

Ono je nadaljevanje nazornega nauka, tedaj velja o njem vse, kar sem v nazornem nauku omenil.

Kako je postopati, da se pripravlja pot prostemu pripovedovanju oziroma spisji, omenjal sem, podavši dva vzgleda, že v pričetku tega spisa.

Prestopivši k stvarni obravnavi berilnega sestavka postopamo tako, kakor v I. oddelku spodnje skupine, le oziramo se še bolj na prosto pripovedovanje s tem, da zahtevamo posamezne misli v drugačnih stavkih kakor so v berilnem sestavku.

Za stvarno obravnavo sledi čitanje.

Učenci tega oddelka že znajo gladko mehanično čitati in se vadijo „logično-razumnemu“ čitanju. V ta namen vprašujemo po vsebini čitanega stavka in po glavnih mislih oziroma glavni vsebini posameznih berilnih odstavkov. Pri tem spoznajo dispozicijo berilnega sestavka, kar je važna podstava ustmenemu in pismenemu prostemu pripovedovanju.

Čitane berilne sestavke priuče se po besedah na pamet ali pa si zapomnijo le glavno vsebino ter je prosto pripovedujejo.

Iz računstva učimo učence tega oddelka ustmeno in pismeno seštevati, odštevati, množiti in razštevati.

Pri pismenih uporabnih nalogah učimo učence misliti, kakor tudi jezikovno pravilno govoriti in pisati.

Učenec naj se sklepanjem pride do tega, katero operacijo bode pri reševanju naloge uporabil; nikakor ne dopuščajmo, da bi učenec kar odgovoril: tu bomo seštevati, odštevati itd., ampak vselej naj sklepa. Ako pa vendar kateri učenec tako odgovori, mora odgovor se sklepanjem utemeljiti.

Sklepanje postane učencu zelo lahko, ako si zapomni nekatere izraze, iz katerih sledi ta ali ona operacija, n. pr.: za seštevaje „in“ ali „več“, za odštevaje „menj“ ali „razlika“, za množenje „krat“,

za razštevaje „v“ ali x del. Podati hočem vzgled! a) Trgovec skupi 85, 78, 57, 67 gld. koliko vsega skupaj? — Trgovec skupi toliko, kolikor je 85 „in“ 78 „in“ 57 „in“ 67 gld. Kako bomo računali, ker pravimo 85 „in“ 78 itd. — tedaj „in“? Bomo seštevati.

b) Nekdo pravi, ta most je 225 korakov dolg; dela korake, pa jih naredi samo 196; za koliko se je zmotil? — Zmotil se je za toliko, kolikor je razlike med 225 in 196. Kako najdemo razliko?

Iz slovnice in pravopisja se priuče:

Pridevnik, njega spol in število.

Goli stavek z osebkom, dopovedkom in vezilom.

Glagol njega oseba, število in čas (3 glavne čase).

Kaj so lastna imena?

Vprašalni zaimek.

Sklanja samostalnika z jednim vzgledom vsakega spola.

Pripovedovalni, vprašalni, želelni in velelni stavek s pripadajočimi ločili.

Spregatev pomožnega glagola v vseh časih.

Pojem razširjenega stavka.

Kedaj pišemo lj in nj, kedaj z veliko začetno črko? lj, nj in šč so neločljivi soglasniki in se pri razzlogovanji ne dele.

Kako je pri slovničnem pouku postopati, omenjal sem že v zadnjem spisu ter preidem k nalogam. Prepisovanje gojimo tudi v tem oddelku, pa je večji del v zvezi s slovničnimi vajami.

Narekovanja se je dobro posluževati:

a) pri pouku o lastnih imenih;

b) kedaj pišemo lj in nj;

c) zaradi ločila koncem pripovedovalnega, vprašalnega, želelnega in velelnega stavka.

d) ako opazimo, da pišejo dve ali več besed (največkrat predlog sé samostalnikom) skupaj.

Poleg prepisovanja in narekovanja se pismeno obdeluje vsa slovnična tvarina, katero obravnavamo.

Razven teh slovničnih in pravopisnih nalog gojimo v največji meri spisovne naloge.

Spisovne vaje naj so v ozki zvezi z drugimi predmeti, ne pa ločene t. j. piše naj se snov, katero smo ustmeno obravnavali.

Take naloge izdelujejo učenci tega oddelka po vprašanjih, po načrtu, proti koncu šolskega leta ako je mogoče tudi prosto.

Hočem podati nekaj vzgledov!

a) Občina. (Po vprašanjih.)

Kako se imenuje naša občina? V katerem okraju ali deželi je? Koliko šteje vasij? Katere so največje vasi? Koliko ima naša občina prebivalcev? Kateri jezik govore? S čim se pečajo občani? Koliko mož šteje naš občinski odbor? Kdo je občinski predstojnik? Katere občine so naši mejaše?

Vprašanja napišemo na šolsko tablo; kadar znajo na vprašanja ustmeno odgovarjati, pišejo.

Črešnja (Po načrtu) — sadno drevo — korenine — deblo — lub — veje — listi — cveti — sad — korist.

Načrt napišemo na šolsko tablo, učenci ustmeno opišejo po podanih točkah dotično stvar, potem pišejo.

Načrt pa lahko napišemo tudi mej ustmeno pripravo, takrat ga učenci sami iščejo.

Stari Slovani. (Prosto.)

Stari Slovani so bili pobožni, pošteni, delavni in pohlevni. Spoštovali so stare ljudi ter skrbeli za bolnike in siromake. Popotnike so gostoljubno sprejemali.

Stari Slovani so obdelovali polje, redili živino in sadili sadonosno drevje. Kopali so tudi rudo, narejali sol in tkali platno.

Bili so poganske vere.

Učitelj sam pove stavke ali jih pa učenci na ustmena vprašanja odgovore, potem jih večkrat ponove in zapišejo.

V tem oddelku pričnemo tudi z listi, a le toliko, da se privadijo glavni vnanji obliki lista.

V to nam dobro služijo listi, ki so pridejani „Drugemu berilu in slovnici“. Učenci te liste prepisujejo, ali jim pa spreminjajo začetek in konec.

Razne naloge svojih součencev naj učenci glasno čitajo, da se privadijo čitanju rokopisov, kar je tudi velike važnosti za spisje.

M. Janežič-Peče.

Ž o l n e.

(Konferenčna razprava: stvarna obravnavava s pripravo za spisje.)

(Konec.)

Najložja naloga bi bila, ako napišemo vprašanja, katere smo stavili pri opisu. Držimo se lahko istega reda.

Kaj je črna žolna? Kakšne barve je? Kakšna je glava? Kljun? Jezik? Kak je trup? Rep? Nogi? Koliko prstov ima na nogi? Kako ima obrnjene? Kje gnezdi? S čim se hrani?

Ker je ta red dogovorjen, lahko napišejo brez vprašanj. V nižjih oddelkih dati moreš to nalogo le po vprašanjih. Ako si dobro razložil, odgovore oziroma ponove na ta vprašanja le nekaj slabijih učencev.

V sredo ima urnik 1 uro za spisje. Tu dobe nalogo: Opišite žolno po teh vprašanjih! Opišite žolno.

Učenci 4. oddelka, (referent je učitelj na dvorazrednici), pisati morejo že težje naloge, katero smo v terek pripravili. Otroci ne pišejo vseh teh nalog, ampak le jedno ali drugo.

Ker so se morali otroci po našem sestavljenem podrobnem učnem načrtu že seznaniti o sesalcih, kolikor smo jih sprejeli, o zadnjem reprezentantu ptic smo sedaj govorili, nastane naloga: Opišite